

A szeretett tékozló fiú

Bogdán József: *Zilált papi imák*

Unicus Kiadó, 2013

Meg kell vallanom, a XX. századi katolikus költők – és kitüntetetten a papi hivatást vállalók, mint Sík Sándor vagy Sajgó Szabolcs – gyakorolták fiatalkori, az irodalommal még éppen csak ismerkedő egykori önmagamra a legnagyobb hatást. Pilinszky súlyos miszticizmusa (és itt elsősorban teológiai fogalomként, nem irodalomelméleti terminusként használom a szót), Sík Sándor tiszta szövegalkotása a hitről vagy a Bogdán József költészetéhez tartalmilag leginkább hasonlító Sajgó Szabolcs vallomásai az Istenhez fordulás áldozatvállalásairól indítottak el anno az irodalomkritika és a költészet útvesztőin. Mégis első olvasásra bajban voltam Bogdán József kötetével (*Zilált papi imák – Válogatott versek*). Nem azért, mert bár sokadik könyve a szerzőnek – Délvidéken tizenegy kötete jelent meg eddig, több díjban, elismerésben részesült alkotó –, az anyaországban mégis ez az első hivatalos kötetpublikálása; nem is azért, mert válogatásról lévén szó, a könyv nem enged mélyebb betekintést a olvasónak a szerzői szerkesztés technikájába, hanem inkább azért, mert a fentebb írt befogadói elvárással olvastam elsőre Bogdán verseit, de hamar rá kellett jönnöm, hogy – bár nyilvánvalóan köthető a pap-költőkhöz – más utat jár, más horizonton értelmezhető ez a költészet.

A válogatáskötetet szerkesztő és a könyv előszavát is író Szilaveczy Csilla munkáját dicséri, hogy a kereken száz verset tartalmazó hat fejezet stílári és műfaji sajátosságait egyformán jól mutatja Bogdán József költészetének. A versek között olvashatunk haikukat (*Színvallás* című fejezet költeményei), posztmodern hatásokat

tükröző szerepverseket (pl. *Én lenni lelkész, Szent Ferenc mai éneke*), gyermekmondókat idéző rímes dalokat (pl. *Melence, Szerkerény*), ciklusokra osztott hosszúverset (*Gyermeknyelven*), gyermekverseket (*Bíborbogár, Szitakötő, Hajnal*) és személyes lírai vallomásverseket (*Zilált papi ima, Minden-szentek*). A szerző művészetéről alkotható képet a záró, hetedik fejezet halott édesanyához írt nyílt levele teszi teljessé (*Levél édesanyámnak*). Ennek a levélnek az első mondata: „Anyu, én még soha nem írtam neked levelet, hisz te Istenhez költöztél még mielőtt megtanultam volna írni” (a szerző „négyéves korában elvesztette édesanyját” – az *Előszóból*), és a levél búcsúformulája: „A te szerető pap fiad: Józsi” a művészi identitástudatot jól megfogalmazza. Bogdán József költészetét, önazonosság-tudatát a többi mellett (pl. délvidékiség) meghatározó három elemre világítanak rá: az édesanya gyermekkori elvesztése, az írástudói felelősség és a paplét.

A könyv első fejezetének (*Kis papi versek*) alkotásai a papi hivatásból adódó események, benyomások költői lenyomatai. Sajátos stílári jellemzője e verseknek a központozások és ebből adódóan a mondat eleji nagybetűk kerülése. Ez a nyelvi játék egyrészt a befogadó számára több értelmezési lehetőséget biztosít, másrészt arra is hivatott, hogy a lírai én vagy a narrátor élmény-rögzítésének *direkt parttalanságát* (kiemelés F. G.) tükrözzék: „én lenni lelkész temetni a holtak / kik tegnapelőtt még itt zakatoltak / ölteni palást lenni mindig résen / parádés ló egy pompás temetésen” (*Én lenni lelkész*). Az írásjelek nélküli sorok sűrítve fejezik itt ki az örök titok, a halál keresztényi teológiájától elvált,

napjainkra erősen szekularizált, egyben botránysosan személytelenné alakuló szer-
tartási jellegét, ahol a tegnap még *zakatoló*,
géppé silányult test sírba helyezése mono-
ton egymásutániségbe süllyed, a celebrá-
ló pap megfosztva szakrális minőségétől
parádés lóvá avanzsálódik. Hasonló gondo-
latokat tükröznek még ebben a fejezetben
az *Ez a néni halott* és a *Temetni hívnak* című
versek. A transzcendens, a szent és az im-
manens, az emberi minőség kölcsönhatá-
sát foglalja versbe a *Mit mondjak?* című
költemény: „Mit mondjak? A vásárnapról
félek. / Alig ha húsz embernek misézek.
/ Mise után perselypéNZ-számolás. / Közé-
leg az utolsó állomás.” A mindössze négy-
soros vers tragikumát nem a liturgián részt
vevő emberek kis számának megjeleníté-
se adja, hanem annak a súlyos ténynek
a kifejezése, hogy a pap számára a mise
nem csupán esemény, hanem hierophania:
a szent idő és a szent tér *betörése* (M. Eliade
meghatározásában) a profán térbe és idő-
be. Ha így szemléljük a költemény vásár-
napját, tragikusnak tekinthetjük a misén
résztvevők létszámát vagy a perselypéNZ
anyagságát megfogalmazó sorok és az el-
múlást, az emberi félelmet megjelenítő sza-
vak ellentétét. Az, hogy ezt a verset követi
a részben címadó *Zilált papi ima*, a szerkesz-
tőt dicséri. A kérdő vallomással kezdődő
alkotás ugyanis mintha megrendítő kifej-
tése lenne az előbbi vers utalásos monda-
tainak. A *Zilált papi ima* mesteri gondolat-
ritmusa a „mikor lesz boldog az életem?”
emberi kérdésfeltevésétől jut el a „Csak
indulj, ne félj, a boldogság megtalál!” belső
isteni parancsának megfogalmazásáig.

A kötet második, *Billegések* című fejeze-
tében mintha az előző művek súlyos kér-
déseit találtak volna válaszokra. Ez nem
jelenti, hogy ez a fejezet súlytalanabb len-
ne – ellenkezőleg: a világot működtető
Isten léte válik bizonyossá nemcsak a pap,
hanem általában is az ember számára. „Is-
ten névjegye, léptei mindenütt” – *Assisi*
Szent Ferenc mai éneke; „Kicsi Jézus, legyél
az én menedémem, / Itt a földi létben, egy-
kor majd az égben” – *Az özvegy karácsonya*.

Még akkor is igaz ez a szemléleti jellemző,
ha itt is akad nem egy alkotás, amely a sze-
kularizált társadalmi közöny felett kesereg
ironikusan: „Karácsony tájékán legol-
csóbb az Isten” – *Karácsonyi vásár*; „Ma-
gunkhoz öleljük a földi kincseket, / és
tagjai vagyunk minden mozgalomnak, /
de nem vesszük észre a kisdedet. / A kö-
zöttünk ténfergő isteni gyermeket” – *Mi*
keresztények vagyunk. Az én értelmezésem-
ben ez a – nemcsak erre a fejezetre, hanem
a kötet egészére is jellemző – ambivalencia
(a bizonyosság és a kesergés kettőssége)
mutatja leginkább Bogdán József költésze-
tének legszembetűnőbb erősségét: a szak-
ralitás és az esendő humánus személyes
hangvételű lírai kifejezését. A *Színvallás*
című fejezet Fodor Ákos és Kányádi Sán-
dor haiku-költészetéhez mérhető alkotá-
sait követi a kötet leghangsúlyosabb, *Rés-
nyire nyitott ajtó* című ciklusa. A versek
gyermeki perspektívából, azaz a bünte-
lenség tisztasága felől láttatják az emberi
lét alapvető jelenségeit, viszonyait: a szü-
letés, a halál, a szülőség és a szorongások
„csodáját” – ahogy egy gyermek ezeket
megélheti. Ebből a nézőpontból még az
erotika is tiszta, büntelen: „Apám falfehér
combjain / anyám egy sárga kankalin, /
izzó, nyöszörgő kis világ” – *Résnyire nyi-
tott ajtó*; a várandóság játék: „Jaj, ne forogj,
nyughass, kisfiam, / anyu aludna, este van”
– *Egy anya a magzatával beszélget*; a szülő
a félelem előtt álló pajzs: „Most, hogy nagy
vagyok, nem vagyok bátor / rianó jégre
állni, / mert nincs, aki helyettem féljen, /
s az ilyesmire rá lehet fázni!” – *Valaki félt*
helyettem.

Ismét a szerkesztést dicséri, hogy a gyer-
meki perspektívájú, mégis komoly költe-
ményeket követi a válogatásban a gyermek-
verseket tartalmazó *Isten ékszerai* című
fejezet. Bogdán József gyermekverseiben
is szakrális és profán egyszerre. A termé-
szet részei, a kerti növények, a madarak és
bogarak mellett megfogalmazódik a Te-
remtőt megszólító fohász: „örizz meg
minden kis bogarat” – *Isten ékszerai*; az,
hogy a földi természet egésze függ az

égitől, az angyaltól, a transzcendenstől: „Mennyből az angyal, / a bíborbogár, / minden kis teremtmény / Téged csodál” – *Angyali üdvözlés*. Amellett, hogy bájosan szólítják meg ezek az alkotások a tejfogú olvasókat bemutatva a természetet, komolyan tanítanak a segítő szeretetről (*Szent Erzsébet rózsaszirmái*) és a barátságról (*A barátság fonala*). A *Fohász a déli végeken* című, a kötet utolsó ciklusának versei nem túlzó és harsány hazaszeretetről szólnak, nem a kisebbségi sors elégiái. Csendesek, mint az igazi imák. „Harangok zúgnak a déli végeken / kinyújtja lábát, pöfög a kényelem / Üres a bölcső, susog a szemfedél / szívünkben tél van, dermesztő hideg tél” (*Fohász a déli végeken*). Nem a nihiliz-

mus és a demográfiai hullámvölgy megfogalmazása hordozza e szavakban a legnagyobb tragikumot, hanem az a mögöttes tartalom, hogy ezek okozói lehetnek egy életerős kisebbség teljes asszimilációjának, és sajnos ez nem csak a délvidéki magyarságra értendő.

Bogdán Józsefnek „természetes az emberek nehéz sorsával való azonosulása, mások megértése. [...] mélységesen tiszteli az életszentséget, [...] pedig sokszor csalódott az emberekben” – írja Szilaveczy Csilla a könyv előszavában. És valóban: Bogdán a költészetet is szolgálatnak tekintti, mint a papi hivatást. Ezt tükrözik versei az emberi lélekben mélyen jelenlévő isteni moralitással.

Farkas Gábor

Szép Ilonka (1988, rézkaric, 24×29,5 cm)

FARKAS GÁBOR (1977) költő, kritikus.